

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Järjestö

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Omarahoitusosuusvaatimus ja varainhankinta kytkeytyvät selvityksessä osin yhteen - eli voisi ajatella, että varainhankintaa tarvitaan kattamaan omarahoitusvaatimus. Kuitenkin, jos varainhankinnasta saadaan järjestössä kehitettyä toimiva systeemi (muutaman vuoden jälkeen) se voi mahdollistaa toiminnan kasvattamisen ja kehittämisen. On luontevaa, että varainhankintaa tehdään osana perustoimintaa, varsinkin jos se tähtää omarahoitusosuuden kattamiseen.

Järjestöjen varainhankintaa tulee mahdollistaa nykyistä paremmin. Järjestön tulisi voida hakea ja saada myös lisää valtionavustusta, jota se voisi käyttää varainhankintaan ja siten varsinaisen toimintansa rahoittamiseen. Lisäavustuksen tulisi mahdollistaa konkreettisesti henkilöstön palkkaamisen. Varainhankinta, jos siitä halutaan tehdä oikeasti tuloksellista on kokopäivätyö. Onnistunut varainhankinta mahdollistaa toiminnan kehittämisen ja sitä kautta vaikuttavuuden. Onnistunut varainhankinta ei saa johtaa avustuksen pienenemiseen, vaan järjestöjä tulee kannustaa kasvun hakemiseen varainhankinnan keinoin, jolloin niillä on myös työllistävä vaikutus sekä parempi mahdollisuus myös jatkojalostaa ja juurruttaa toiminnassa syntyneitä innovaatioita sekä vahvistaa ja luoda uusia verkostoja.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Kaiken kaikkiaan valtionapuviranomaisten vaihtelevat käytännöt ovat ongelma ja ne asettavat eri alalla toimivat järjestöt eriarvoiseen asemaan. On totta, että joissakin järjestöissä on esimerkiksi paremmat mahdollisuudet hankkia tuloja, mutta tämä ei ole välttämättä riippuvainen alakohtaista. Selvityksessä nostetaan esimerkkinä sosiaali- ja terveysalan järjestöt, mutta myös kulttuurialan toimijat ovat monessa suhteessa samassa asemassa esimerkiksi suhteessa mahdollisuuksiin saada tuloja. Lisäksi on huomioitava, että valtio on siirtänyt omia toimintojaan toteutettavaksi järjestöjen toimesta - nämä julkista tehtävää toteuttavat järjestöt ovat rakenteeltaan ja toimintalogiikaltaan erilaisia kuin esim kansanliikkeestä lähtöisin olevat järjestöt. Omarahoitusvaatimukset vaihtelevat valtionapuviranomaisesta riippuen, mikä asettaa esim. eri alat eriarvoiseen asemaan. Lisäksi erilaiset rahoitukset voivat olla omarahoitusta, joissakin esimerkiksi julkinen rahoitus (valtio tai EU) hyväksytään, toisaalla ei. Esimerkiksi kulttuurialalla on ollut jopa 20% omarahoitusosuusvaatimuksia. Lisäksi esim. jotkut valtionapuviranomaiset asettava ehtoja siitä, ketä avustettavaan hankkeeseen voi palkata. Tämä menee autonomian yli, koska tarkoitus on, että työhön valitaan paras osaaja ja toisaalta se myös heikentää toimintaedellytyksiä, jos järjestö ei esimerkiksi voi tarjota järkevää työsuhdetta olemassaolevalle henkilöstölle (esimerkiksi lisätä työaika). Tällaiset säännöt ja ehdot minikokoisissa organisaatioissa eivät tue toiminnan kehittämistä. Useat järjestöt myös toimivat poikkisektoraaalisesti ja hakevat rahoitusta eri lähteistä - poikkeavat käytännöt lisäävät hallinnollista taakkaa ilman selkeitä perusteita. (joissakin tapauksessa erillisille ehdoille voi tuki olla perusteita)

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Varainhankinnan ja toiminnan kehittämisen edellytys on pitkäjänteinen ja vakaa perusrahoitus pohja, joka ulottuu yli kalenterivuosien, kahden tai jopa kolmen vuoden rahoituspäätökset olisi optimi. Rahoituspäätöksen odottaminen heikentää järjestöjen mahdollisuuksia toimia ennakoivasti ja tehdä toimintaa koskevia päätöksiä. Vuosittaiset rahoituspäätökset estävät sataprosenttisen sitoutumisen pitkäaikaisiin hankkeisiin ja kauaskatseiseen verkostojen kehittämiseen. Toimintaa pitäisi voida suunnitella ainakin kolmen vuoden sykleissä, tällöin sillä olisi enemmän vaikuttavuutta. Myös varainhankinnan käynnistäminen ja kehittäminen on investointi, jonka tulokset eivät näy heti/vuoden sisällä, kuten selvityksessäkin todetaan.

Valtioavustustoiminnan tulisi nykyistä selkeämmin ottaa kantaa yleisavustuksellisten toimijoiden yleishyödyllisyyteen, liiketoimintaa, tulo- ja arvonlisäverovelvollisuuteen, ja erityisesti mahdollisuuksiin tehdä toiminnassaan tulevaisuudessa alv-vähennyksiä (mikäli kokonaisuuteen liittyy arvonlisäverovelvollista toimintaa). Nykyiset valtionavustusehdot eivät aina tue julkisen rahoituksen mahdollisimman kustannustehokasta käyttöä - esimerkiksi minkälainen toiminta katsotaan OKM:n avustusehdoissa välitystoiminnaksi ja mikä liiketoiminnaksi on usein tulkintakysymys. eivätkä siten nykyiset ehdot aina tue erilaisia toimenpiteitä oman varainhankinnan kasvattamisessa ja sen kehittämisessä. Arvonlisäverotukseen liittyvät kysymykset ovat hankalia, ja muun muassa eri maiden käytännöt poikkeavat jonkin verran toisistaan ja määräykset muuttuvat myös ajan kuluessa, joten asiaan voi olla vaikeaa saada yleistä linjausta. Tahtotilana on, että talous on järjestetty mahdollisimman kustannustehokkaasti ja vaikuttavasti niin rahoittajan kuin avustuksen saajan kannalta. Tähän valtionavustustoiminnan kehittämiseen tehtävät toimenpiteet voisivat vastata nykyistä paremmin.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Autonomiaa ja toimintaedellytyksiä edistäisi yli kalenterivuosisien ulottuva rahoituspohja sekä varainhankintaan ja omia tuottojen lisäämiseen kannustava valtionavustussysteemi. Kuten edelläkin on mainittu, pitkäjänteinen suunnittelu takaa myös suuremman vaikuttavuuden ja esimerkiksi hankkeissa kehitettyjä innovaatioita ja hyviä käytäntöjä ehditään juurruttaa. Yhden vuoden hankkeet johtavat helposti siihen, että pyörä keksitään aina uudestaan, koska aikaa kunnolliseen toimintaympäristön analyysiin ja verkostojen rakentamiseen ei ole - tähän liittyen on huolestuttavaa myös, jos tulevan hankkeen tai toiminnan valmistelu ei ole hyväksyttävää työtä hanketyöntekijälle (tämäkin heikentää järjestön autonomiaa vaarallisella tavalla, sillä työntekijöiden ohjauksen / ja henkilöstöasioiden tulee kuulua järjestölle itselleen)

Julkisen rahoituksen tulee tukea ja turvata esim. taiteen vapaus, ja mahdollistaa mahdollisimman notkea ja itsenäinen tapa käyttää rahoitusta haetulle toiminnalle myös tulevaisuudessa.

On totta, että joissakin järjestöissä on paremmat mahdollisuudet hankkia tuloja, mutta tämä ei ole alakohtaista.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Selvitys ei ota kantaa kansainvälisessä toimintaympäristössä toimiviin järjestöihin. Tämä on hieman hämmentävää, ottaen huomioon kuinka kansainvälisesti verkottuneita toimijoita Suomessa on, jotka ovat järjestäytyneet osaksi kansalaisyhteiskuntaa.

Eri maiden käytäntöjä olisi syytä tarkastella osana valtionavustusuudistusta mahdollisimman vaikuttavan valtionavustusjärjestelmän laatimiseksi,

Kansainvälisiä suhteita kansainlaisyhteiskuntien välillä tulee edistää, se on demokratian edellytys ja Suomella on tässä sekä annettavaa, että opittavaa.

Valtionavustustoiminnassa on tärkeää huomioida kansainvälisten toimijoiden mahdolliset erikoispiirteet (esim. kahden maan välillä tapahtuva taloushallinto), ja se, että

Kansainvälisessä ympäristössä pitkäaikaiset suhteet ja verkostot ovat kaiken a ja o. . Esim. Belgiassa kulttuuriorganisaatiot saavat rahoituksensa 5 tai 10 vuodeksi, riippuen niiden statuksesta. Tämä mahdollistaa ohjelman, johon organisaatiot ja tekijät voivat sitoutua ja jolla on vaikuttavuutta.

Belgiassa yritysten on mahdollista tehdä yritysten mahdollisuutta tehdä verotuksessa vähennyskelpoisia lahjoituksia kulttuuriorganisaatioille, joten vahvasti kannustaisin Suomea mahdollistamaan myös tämän vaihtoehdon.

Myös varainhankinnan vastuullisuuteen tulee kiinnittää huomiota. Kulttuurikentällä tästä on jo keskusteltu ja esim. muissa pohjoismaissa keskustelussa ollaan pidemmällä.

Lämsä Hanna
Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry